

psikeart

mizah

**Bahadır BARUTER "Uykusuzluk"
posterini HEDİYE**

- En güvenli doğum kontrol yöntemi EMİNE ZINNUR KILIÇ • "Her insan ayrı bir dünya" ÖZCAN KÖKNEL
- Hadi bir espri yapın KÜLTEGİN ÖGEL • Bir muzip gnostik: Mutasavvıf Nasreddin M. BİLGİN SAYDAM
- Anadolu'dan yükselen hümanist kahkaha CENGİZ GÜLEÇ • Feminist mizah HANDE ÖGÜT
- Şaka şaka! İSMAİL GÜZELSOY • Yeşilde dur kırmızıda geç KÜÇÜK İSKENDER
- Ben anlamıyorsam kötüdür MELTEM YAKIN ÜLDES • Bir ev kadınının çok acıklı hikâyesi TUBA AKYOL
- "Popo"ya gülebilenler birleşin! GÜLAYŞE KOÇAK • Bana neye güldüğünü söyle... FİGEN ŞAKACI

PER
KER

ISSN 1308-70450-1
9 771308 704501
SAYI 22 / 2011

En güvenli doğum kontrol yöntemi!

Insan gelişiminin her boyutu gibi mizahın da kendine özgü bir gelişimsel süreci vardır. İnsan bu süreçte bir yandan mizahı bir yandan da mizaha ilişkin kuralları öğrenir. Bu yazıda mizah ve metamizahın gelişimsel boyutu özetlenmiştir.

Dönem 1: Mizahı anlama

Bebek üç dört aylıktır, anne ile karşılıklı bakışlarken anne eliyle yüzünü kapatır, sonra aniden açar. Bebek önce şaşırır, sonra güler. Bu hareket tekrarlanır ve bebekle anne arasında oynan bir oyuna dönüşür.

Kural 1: Mizah şaşırma gerektirir. (Bebek henüz "bu annem ne yapıyor" diye düşünemese de annenin yüzünü kapatması hafif bir gerginlik yaratır; bebek annenin yüzünü açmasını heyecanla bekler ve bu beklentinin gerçekleşmesi, annenin yüzünün gülmesi ile eşleştiğinde bebek gevşer; gerginlikten gevşemeye geçişin yarattığı rahatlama ilk karşılaştığı şakaya gülmesini sağlar.)

Dönem 2: Mizahı ayırt etme

Bir yaşına doğru anne babalar; daha sıklıkla da dedeler bebeğe "hani bana" şakası yapmaya başlar. Parmaklar sayılır "bu tutmuş, bu pişirmiş, bu yemiş...", arkasından küçük parmak "hani bana demiş" derken bebek gıdıklanır. Gıdıklama mahsusuktan bir saldırıdır.

Saldırı gibi görünen ama saldırı olmayan bir oyun.. Bebek bir sonraki gıdıklamanın nereden, ne zaman geleceğini bilemez. Heyecanlı bekleyiş ve ardından gelen "mahsusuktan saldırı" güldürücüdür.

Kural 2: Mizah bir tür oyundur, gerçek değildir. Saldırı gibi görünen şey aslında sevme davranışdır.

Kural 3: Bekleyiş ne kadar heyecanlı ise gevşeme o denli fazla ve gülme o derece yüksek dozdadır.

Yabancı birisi gelip bebekle bu gıdıklama oyununu oynamaya kalktığında bebek dehşet içinde ağlar ve çevrede güvendiği kim varsa onun kucığına yönelir.

Kural 4: Oyunun komik olması için sonunda kimsenin zarar görmeyeceğinden emin olmak gerekir. Yalnızca karşılıklı güven ilişkisi içinde olduğunuz ve size zarar vermeyeceğinden emin olduğunuz durumlarda kendinizi bu oyuna bırakırsınız. Sonunun iyi olacağından emin olmadığınız durumlarda heyecan yerini kaygıya bırakır. Bu hiç de komik değildir!

Dönem 3: Mizah denemeleri

Bebek yemeğini kendi yemeyi öğrensin diye anne önüne bir tas makarna koyar. Bebek makarnayı avuçlarıyla yemeyi dener, sonra biraz sıkılır. Anne bir an önce bitirsin diye bebeğe hızlıca yedirmeye çalışır. Ortam biraz gergindir. Bebek ortamı yumuşatmak ister. Şaka yapmanın tam sırasıdır. Makarna tasını

alıp kafasına geçirir. Ne de olsa önceki tecrübelerinden şaşırmanın ve uygunsuzluğun komik olduğunu öğrenmiştir. Annenin gülmesini bekler. Anne hiç gülmez, sinirlenir; hatta bağırır.

Kural 5: Anneler şakadan anlamaz! Bebek yürümeyi öğrenmiştir ama hâlâ ara sıra düşer. Düştüğünde şaşırır, biraz da korkar. Çevresindekilere bakar. Çevresindekiler ona bakıp gülerlerse sorun yoktur. O da güler, canı acımışsa da canının acısını unutabilir. Eğer çevredeki korkulu ve endişeli bakıyorsa sorun vardır. O zaman düşmekten korkmak gerekir. Canı çok yanar. Gururu kırılır.

Kural 6: Mizah acıyı hafifletmek, unutmak ve gizlemek için iyi bir yöntemdir.

Bebek evdeki çiçeklerin yapraklarını yolar. Evdekiler ona çok kızarlar. Biraz sonra anne baba kendi arasında konuşmaya dalınca kendini unutulmuş hisseder. Hatırlatmak ister ve çiçeğin yapraklarını yolacakmış gibi yapar. Yüzünde muzip bir ifade ile yaprağı tutup anne babaya bakar. Anne baba gülmeden edemez. Bu durumda bir adım daha atıp yaprağı koparma isteğini gerçekleştirir.

Kural 7: Yaramazlık şakadan yapılırsa kimse kızamaz çünkü gerçek yaramazlık değildir. Şakalarda diğer oyunlardaki

gibi "mahsusçuktan" kuralı geçerlidir. Mahsusçuktan olan gerçek olmayandır. Gerçekte yapıldığı ya da söylendiğinde cezalandırılan şeyler şakadan yapıldığı ya da söylendiğinde ceza almaz, güldürür. Yaramazlıkları şakadan yapmak hem ilgi çekici olur, hem de cezası daha hafif olur. Mizah yaramazlıkları kabul edilebilir hale getirir.

Bebek artık büyümüştür. Deneme yanılma dönemi sona ermiştir. Artık mizahı da daha yararlı ve bilinçli kullanabilir haldedir. Çok güzel kelimeler öğrenmiştir ama bazılarını kullanmak nedense yasaktır. Yine de bu kelimeleri kullanmak ister. Bunlar genellikle tuvalette olduğu gibi gizli yapılan işlerle ilgili kelimelerdir. Arkadaşlarıyla karşılıklı po-po, ka-ka gibi kelimeleri söylemiş gibi yapar ve gülmekten kırılır. Burada da oyun kuralları geçerlidir. Oyun gerçek olmadığı için kelimeleri gerçekte söylemiş de sayılmaz. Kuralları bu şekilde delmek çok heyecanlı ve eğlenceli gelir.

Kural 8: Mizah gerçeğin katı kurallarını delmenin sinsisi bir yöntemidir. Kuralları gerçekte bozmayıp oyunda bozduğunuz sürece kuralları bozmuş sayılmazsınız. Çocuğun dil becerileri iyice gelişmiştir. Farklı anlamlar ifade etmek için hangi sesleri çıkarması gerektiğine dair kuralları öğrenmiştir. Yine de bu kuralları delmek eğlencelidir. Sözcükleri eğip bükme okul öncesi çocukların sevdikleri bir oyundur. Karşılıklı değişik sesler çıkararak gülmekten kırılabilirler. Aynı şeyi evde de yapıp babasıyla karşılıklı gülmek ister. Mesela "masa" yerine "musa" der. Babası "masa" diye düzeltir. Olayın bütün esprisi kaçar.

Kural 9: Babalar şakadan anlamaz!

Dönem 4: Mizahı yararlı biçimde kullanma

Okula başlar. Artık herkes çok büyümüştür ama çocuklardan birisi annesi bırakıp gitti diye her gün ağlar. Bütün çocuklar onunla "beebek, beebek" diye dalga geçer ve kendi aralarında gülsürler. Aslında okulun ilk günlerinde herkes biraz kaygılıdır.

Çoğu çocuğun içinde anneden ayrılmakla ya da başarısızlıkla ilgili gizli endişeler saklanmaktadır.

Kural 10: Başkalarının benzer özelliklerine gülmek kişinin kendi benzer kaygılarını yok sayması, gizlemesi ve yenmesi için işe yarar bir yöntemdir. Kişiler başkalarında en çok kendilerinde de var olan ama gizlemek gerektiğine inandıkları duyguları gördüklerinde gülerler; çünkü bu hem rahatlatıcıdır hem de bir üstünlük ve kontrol duygusu yaratır.

İki çocuk teneffüste kendi aralarında fısır fısır konuşurlar. Sonra derste bir başkasına bakıp kendi aralarında gülsürler. Üçüncü çocuk onların arasına girmeyi çok ister. Gizli işaretlemelerin anlamını çözmeye çalışır. Bir başka çocuğun dersteki hatalarına güldüklerini anlar. Bundan sonra gözlüklü çocuk hata yapınca en çok o güler. Böylece hata yapan çocuğa gülen çocukların grubuna dahil olmayı başarır. Alaylara maruz kalma korkusundan kurtulmuş olmanın verdiği rahatlatma en çok onun gülmesine neden olur.

Kural 11: Birlikte gülmek sosyal bağlar kurmanın en iyi yöntemlerinden birisidir ama eğer gülmenin konusu diğer kişi veya kişilerse bu bir saldırganlık eylemine dönüşür. Gülünecek ortak konuları olan kişiler bir grup oluşturur ve gülmelerinin konusu olan kişileri dışlar. Mizah kolayca saldırı ve dışlama aracına dönüşebilir. Bazen insanların gülmesinin en önemli nedeni zayıf olan tarafta olmaktan kurtulmanın verdiği rahatlatma olabilir.

Neyse ki mizah yalnızca saldırganlık amaçlı değil korunma amaçlı da kullanılabilir. Öğretmene karşı güçlü durabilmenin yolu da mizahtan geçer. Üstelik artık herkesi güldürebilmenin üstünlük getirdiği, grupta popüler olmanın yolu olduğu da anlaşılmalıdır. En korkulan öğretmene şakayı patlattınız mı bütün sınıfın kahramanı olabilirsiniz. Hele de öğretmen size yukardan bakarak "Bunu senden hiç beklemezdim" gibi bir laf ettiğinde "Eee hocam ummadık taş baş yarar!" gibi bir laf edebilecek

kıvraklıktaysanız bütün kızlar size âşık olur. Bu davranışınızın sonucunda kendinizi müdür odasında bulursunuz ama ne gam!! (Not: Genellikle kızlar için erkeğin komik olmasının çekici bir nitelik olduğu, bunun tersinin ise doğru olmadığı söylenir. Hatta araştırmalarda da gösterilmiştir.)

Kural 12: Öğretmenler şakadan anlamaz!

Artık sadece uygunsuzluğa gülme dönemi geçmiştir. İlkokulda çocuklar gizli bir anlamı olan şakalara gülerler. Gizli anlam ne kadar gizli ise onu bulmak o kadar eğlencelidir. Mizah artık zihinsel olarak gıdıklama aracıdır. Beklenmedik anlam gizleyen şakalar giderek daha çok kullanılır olur. Farklı anlam düzeylerinin birinden diğerine geçişin yarattığı şaşkınlık ve bunu becerebilmenin verdiği haz erişkin dönemde de iyi mizahın temelini oluşturur. Gizli olanı bulmaya çalışırken yaşanan heyecan, bilmeceyi çözenin rahatlaması "aklımı seveyim" duygusu yaratır.

Kural 13: Her gelişim döneminde insanlar kendilerini en çok kaygılandıran ya da zihinlerini meşgul eden konu ne ise ona gülerler. Bu yüzden mizahın içeriği yaş dönemlerinde ve toplumlarda farklılıklar gösterir.

Mizahın çocukluk döneminde en çok saldırganlık amaçlı ya da saldırganlığı gizleme amaçlı kullanılmasına benzer biçimde ergenlikte cinsellikle ilgili konular mizahın odağında yer almaya başlar. Ergenler mizahı cinsellikle ilgili duygularını ve dürtülerini ifade etmenin bir yöntemi olarak çok yaygın kullanırlar. Cinsel dürtülerle baş etmenin de en güvenli yolu mizahtır. Ancak ergenlik dönemi bittikten sonra da cinsellik, mizahın yıldız konularından birisi olmayı sürdürür. Bunun nedeni ise 14'üncü kuralda açıklanmıştır.

Kural 14: Mizah en güvenli doğum kontrol yöntemlerinden birisidir. Nüfus artırıcı yöntemlerin başında toplumda mizahı öldürmek gelir! ●